

УДК 342.95

Т.О. Проценко,
доктор юридичних наук, професор,
перший заступник директора ДНДІ МВС України, м. Київ,
ORCID ID 0000-0003-0611-5258,
Л.О. Мойсей,
кандидат юридичних наук

ОСНОВНІ ПРОЯВИ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЗАХОДИ З ПРОТИДІЇ Й ЗАПОБІГАННЯ

Стаття присвячена процесам, що тривають та наповнені проявами корупції у сфері соціального захисту військовослужбовців. Розглянуто сутність суб'єктивних та об'єктивних ознак виникнення корупції у сфері соціального захисту військовослужбовців, а також процеси, пов'язані із реалізацією гарантованих прав і свобод військовослужбовців як найбільш вразливих до корупції. Окреслено перспективні напрями вдосконалення адміністративно-правових механізмів мінімізації впливу корупції та пов'язаних з нею негативних чинників на процеси забезпечення соціального захисту військовослужбовців. Проаналізовано заходи, що належить вчиняти із протидії корупції та її прояви у сфері соціального захисту військовослужбовців, у тому числі ефективність регулювання процесів, що спрямовані на їх подолання.

Ключові слова: соціальний захист, корупція, військові посадові особи, спеціальні норми, національна безпека.

Статья посвящена процессам, которые продолжают и наполнены проявлениями коррупции в сфере социальной защиты военнослужащих. Рассмотрены сущность субъективных и объективных признаков возникновения коррупции в сфере социальной защиты военнослужащих, а также процессы, связанные с реализацией гарантированных прав и свобод военнослужащих как наиболее уязвимых к коррупции. Определены перспективные направления совершенствования административно-правовых механизмов минимизации влияния коррупции и связанных с ней негативных факторов на процессы обеспечения социальной защиты военнослужащих. Проанализированы меры, которые необходимо совершать по противодействию коррупции и ее проявления в сфере социальной защиты военнослужащих, в том числе эффективность регулирования процессов, направленных на их преодоление.

Ключевые слова: социальная защита, коррупция, военные должностные лица, специальные нормы, национальная безопасность.

Засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців встановлюють єдину систему їх соціального та правового захисту, гарантують військовослужбовцям та членам їх сімей в економічній, соціальній, політичній сферах сприятливі умови для реалізації їх конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни.

Забезпечення соціального захисту військовослужбовців в Україні є пріоритетним завданням держаних інституцій на сучасному етапі розвитку та становлення державності. Саме належний соціальний захист військовослужбовців Збройних Сил України, що включає в себе процеси задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі є вагомим чинником у розбудові правової держави та громадянського суспільства.

Процеси діяльності органів державної влади, спрямовані на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію військовослужбовцями гарантованих прав і свобод, вимагають подолання низки негативних соціальних чинників, одним з яких є корупція.

Таке явище, як *корупція, у збройних силах, зокрема у сфері врегулювання процесів, що безпосередньо впливають на рівень належного забезпечення реалізації гарантованих прав і свобод військовослужбовців, руйнують оборонні інституції зсередини, позбавляючи їх при цьому здатності адекватного реагування на зовнішні виклики.*

Корупція перешкоджає демократичним змінам, часто зводить нанівець важливі реформаторські починання, заважає запровадженню механізму демократичного цивільного контролю за діяльністю збройних сил, завдає чималої шкоди у правомірному регулюванні суспільних відносин, до того ж, створює негативний імідж Збройних Сил України на міжнародній арені.

З-поміж багатьох чинників, що впливають на прояви корупції у збройних силах, сприяючи її поширенню, можна виділити людський та економічний чинники, корисливе бажання військових посадових осіб збагатитися шляхом свідомого порушення моральних і правових норм.

Відсутність наступальних дій з боку органів влади, у тому числі вищого військового керівництва, наявність правового нігілізму військовослужбовців, відчуття вседозволеності та безкарності за вчинені корупційні діяння стимулюють правопорушників до їх вчинення.

Нові вимоги, що висуваються до процесів розбудови правової держави та громадянського суспільства, потребують і новітнього осмислення змісту загальних та фундаментальних понять, пов'язаних із цілою низкою проявів такого явища, як корупція у сфері соціального захисту військовослужбовців, а також вимагають проведення наукових досліджень спрямованих на створення саме сучасних підходів, що здатні забезпечити дотримання прав і свобод громадян, які потребують соціального захисту в умовах корупційних загроз.

Дослідженню питань адміністративної відповідальності у різних сферах життєдіяльності різного часу були присвячені праці таких учених-адміністративістів: В.Б. Авер'янова, Ю.П. Битяка, І.Л. Бородіна, А.С. Васильєва, І.П. Голосніченка, Є.В. Додіна, С.В. Ківалова, А.П. Ключниченко, М.В. Коваліва, Л.В. Ковалюк, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, В.І. Олефіра, В.Л. Ортинського, О.І. Остапенка, І.М. Пахомова, В.О. Шамрая, Х.П. Ярмачі та інших.

Помітний внесок у вивчення проблем правової протидії корупції зробили такі науковці, як Л.В. Багрій-Шахматов, М.І. Бажанов, В.І. Борисов, В.М. Гарашук, В.Л. Грохольський, І.М. Даньшин, А.П. Закалюк, В.С. Зеленецький, О.Г. Кальман, М.І. Камлик, В.А. Клименко, В.П. Корж, П.С. Матишевський, Г.А. Матусовський, І.В. Сервецький, І.К. Туркевич, М.І. Хавронюк, В.І. Шакур та інші.

Попри це лише окремі аспекти проблеми загальної протидії корупції були предметом дисертаційних досліджень таких учених, як Л.І. Аркуші, Д.Г. Заброди, В.В. Коваленка, В.С. Лукомського, М.І. Мельника, Є.В. Невмержицького, С.С. Рогульського, О.В. Терещука, О.В. Ткаченка, С.А. Шалгунової.

Однак спеціальних дисертаційних та монографічних праць, присвячених дослідженню адміністративно-правового забезпечення протидії корупції у сфері соціального захисту військовослужбовців в українській правовій науці допоки немає. Як наслідок, сучасна стратегія антикорупційної діяльності Міністерства оборони України залишається не ефективною через невідповідність останньої сучасним викликам.

Іншими словами, відсутня єдина концепція реагування на загрози, що несуть у собі прояви корупції саме у сфері діяльності органів, призначених для виконання функцій, спрямованих на забезпечення соціального захисту військовослужбовців. Відсутність на правовому рівні розробки певних теоретичних положень у сфері соціального захисту військовослужбовців в умовах корупційних загроз, що виникають у процесі гарантування прав і свобод, наявність суперечливих питань, пов'язаних із протидією корупції в оборонному відомстві та збройних силах в цілому, свідчать на користь актуальності та своєчасності її дослідження.

З огляду на це, *мета статті* полягає в тому, щоб на основі аналізу чинників, що впливають на прояви корупції у збройних силах, сприяючи при цьому її поширенню, визначити механізми забезпечення соціального захисту військовослужбовців, висвітлити основні проблеми, які можуть виникати при запобіганні проявам корупції у військовому середовищі, у тому числі виокремити основні чинники, що сприяють

її утворенню. При цьому сформулювати способи протидії корупції та її проявам у сфері соціального захисту військовослужбовців, зокрема вдатися до детального аналізу ефективності регулювання процесів, що спрямовані на її подолання.

Вчені-адміністративісти здебільшого зосереджували увагу на вивченні проблем правової протидії корупції, причин її виникнення, виділяючи при цьому лише основні її ознаки.

У цілому корупція у сфері забезпечення соціального захисту військовослужбовців характеризується як складне, багатогранне явище, яке охоплює природу її виникнення, адміністративно-правові норми, що містять санкції, діяльність спеціально утворених органів з питань запобігання та виявлення корупції та пов'язаних із нею правопорушень.

Сучасна система запобігання та виявлення корупції в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України не є досконалою та потребує відображення реальних ризиків, що виникають у процесі гарантування соціального захисту військовослужбовців, їх мінімізації, за умов запровадження дієвих механізмів розроблених стратегій оборонного відомства.

Види корупційних загроз, що виникають при виконанні функцій, що покладаються на збройні сили в забезпеченні суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості України, вказують на їх масштабність, у тому числі на повну відсутність дієвих кроків для їх подолання.

Міністерство оборони України як центральний орган виконавчої влади здійснює державне управління системою соціального захисту військовослужбовців, виконуючи при цьому функції зі встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію прав і свобод військовослужбовців, зокрема у сфері надання жилих приміщень, тиловому забезпеченні, забезпеченні у сфері охорони здоров'я та медичної допомоги, грошовому забезпеченні, забезпеченні права військовослужбовців на освіту, пенсійне забезпечення тощо.

Проголошуючи права та свободи військовослужбовців, законодавець не тільки має визначати їх зміст, а й передбачати ефективні засоби їх правового захисту.

Для забезпечення соціального захисту військовослужбовців у збройних силах та в Україні в цілому, в тому числі в системі з протидії й запобігання проявам корупції, існує ціла низка взаємопов'язаних між собою у вертикальній і горизонтальній площині суспільних та державних інститутів, до яких належать, наприклад, судові органи, інститут омбудсмена, органи прокуратури, Національна поліція, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, інспекторські органи відомчого та внутрішньовідомчого характеру, уповноважені особи (підрозділи) з питань запобігання та виявлення корупції, що діють у системі міністерств, зокрема у Міністерстві оборони, громадські організації та інші.

Наділені відповідними повноваженнями для вжиття необхідних заходів з протидії й запобігання проявам корупції з метою забезпечення соціального захисту військовослужбовців, зокрема підлеглих військовослужбовців, і їхні військові командири (начальники).

Важливою гарантією забезпечення соціального захисту військовослужбовців за умов мінімізації проявів корупції є також наявність у національному законодавстві чіткої та перевіреної на практиці системи спеціальних правових норм, які не тільки надають цим правам предметного змісту, а й встановлюють певний правовий механізм їх захисту, відповідні можливості та межі їх реалізації.

До таких передусім належать норми *Конституції України* (ч. 5 ст. 17) [1, с. 80], *закони України* “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” від 20.12.1991 № 2011-ХІІ (ст.ст. 9, 9-1, 11–13, 15, 16) [2, с. 190], “Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист” від 24.03.1998 № 203/98 [3, с. 249], “Про військовий обов'язок і військову службу” від 25.03. 1992

№ 2232-XII (ст. 24) [4, с. 385], “Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб” від 09.04.1992 № 2262-XII [5, с. 399], *постанови Кабінету Міністрів України* “Про затвердження Порядку надання статусу в антитерористичній операції або забезпеченні її проведення” від 20.08.2014 № 413 [6, с. 54], “Про норми харчування військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань та осіб рядового, начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту та Державної служби спеціального зв’язку та захисту інформації” від 29.03.2002 № 426 [7, с. 134], “Про затвердження Порядку забезпечення санаторно-курортними путівками до санаторно-курортних закладів військовослужбовців, ветеранів війни, ветеранів військової служби, органів внутрішніх справ та деяких інших категорій осіб і членів їх сімей” від 27.04.2011 № 466 [8, с. 444], “Про затвердження Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями” від 03.08.2006 № 1081 [9, с. 142], “Про затвердження Порядку кредитування будівництва та придбання житла для військовослужбовців Збройних Сил та інших військових формувань” від 28.01.2004 № 88 [10, с. 234], “Про розмір і порядок виплати грошової компенсації військовослужбовцям Збройних Сил, Національної гвардії, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби, Державної служби спеціального зв’язку та захисту інформації та Державної спеціальної служби транспорту за піднайом (найом) ними жилих приміщень” від 26.06.2013 року № 450 [11, с. 69], “Питання грошового забезпечення військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період” від 09.04.2014 р. № 111 [12, с. 74], “Про затвердження Порядку та умов виплати одноразової грошової допомоги у разі звільнення військовослужбовцям, призваним на військову службу за призовом у зв’язку з мобілізацією” від 17.09.2014 № 460 [13, с. 139], “Про порядок обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, поліцейським та членам їхніх сімей” від 17.07.1992 № 393 [14], “Про грошове забезпечення військовослужбовців” від 22.05.2000 № 829 [15, с. 5], *Указ Президента України* від 19.05.2014 “Про заохочення військовослужбовців – учасників антитерористичної операції” [16, с. 7] та інші.

Проте якими б досконаліми не були норми законодавчих актів, дуже ймовірним є намагання створити обставини, за яких була б реальна можливість існування такого негативного явища у військовому середовищі, як корупція. Існує безліч прикладів, коли приписи нормативних актів грубо порушувались військовими посадовими особами різного рівня, недаремно проблеми забезпечення виконання законодавства з питань військової сфери набули актуальності.

Усі перелічені права і свободи військовослужбовців є складовими зазначеного виду державної політики у сфері соціального захисту та надзвичайно важливим елементом створення стабільності у суспільстві, що, у свою чергу, активно позначається на зміцненні обороноздатності держави.

Зрештою, варто визнати, що процеси, пов’язані із реалізацією гарантованих прав і свобод військовослужбовців, є найбільш вразливими до утворення обставин, що сприяють виникненню корупції, при цьому таке негативне явище, як корупція у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України можна призупинити лише через своєчасне виявлення та усунення причин, що детермінують, та умов, що сприяють вчиненню таких діянь, спрямованих на протиправне, умисне використання службових повноважень для одержання протиправних доходів, іншої неправомірної вигоди або задоволення інших особистих інтересів чи інтересів третіх осіб.

Характеристика сучасного стану законодавства у сфері соціального захисту військовослужбовців у контексті виникнення сприятливих умов для вчинення

корупції вимагає термінового розв'язання проблеми подальшого вдосконалення антикорупційного законодавства, норми якого є інколи суперечливими за своїм змістом і неефективними за регулятивною силою.

Незначними за видами та розміром є запропоновані законодавцем адміністративні стягнення за вчинені корупційні діяння. Співставлення адміністративної відповідальності з іншими видами юридичної відповідальності свідчить про їхню неузгодженість щодо визначення характеру й ступеня небезпеки корупційних діянь та їхньої кваліфікації.

Профілактика правопорушень, пов'язаних з корупцією, зокрема шляхом розбудови принципів доброчесності, відкритості та підзвітності в діяльності оборонних інституцій як умов, що здатні мінімізувати причини їх виникнення за відсутності належного правового забезпечення та фінансування, є доволі неефективною.

Водночас сьогодні є нагальна потреба в комплексному дослідженні причин виникнення корупції у Збройних Силах України, у тому числі у сфері соціального захисту військовослужбовців як невід'ємної їх частини, що здійснює свій вплив на забезпечення національної безпеки та оборони держави, її суверенітету.

Слід зазначити, що збройні сили сьогодні є найбільш вдалим проектом національного масштабу з точки зору технологічних інвестицій у переозброєння і технологічне оснащення, розвиток людського капіталу та організаційного будівництва. Формування бюджету щодо витрат на оборону, соціальне забезпечення військовослужбовців, виплати та пільги учасникам бойових дій, матеріальне забезпечення поранених, інвалідів та сімей загиблих формується за рахунок легального сектору економіки. Якщо взяти до уваги, що приховані кошти економіки сягають близько 60–70 %, то їх скорочення автоматично збільшило б витрати на оборону в кілька разів.

Очевидно, що в такому зростанні витрат на оборону за рахунок скорочення нелегального сектора потенційно зацікавлені самі корупціонери, що зазіхають на оборонний бюджет. Оскільки це збільшує обсяг державних коштів, що перебувають під їх контролем.

З огляду на викладене вище, слід дійти висновку про те, що сфера соціального захисту військовослужбовців у сучасному його вигляді вразлива та сприяє за своїм змістом утворенню ризиків, пов'язаних переважно із корупцією. Заходи з протидії й запобігання таким негативним явищам є недостатньо ефективними та потребують змін і доповнень, а подекуди – повного перезавантаження.

Водночас потрібно забезпечити широке висвітлення в засобах масової інформації заходів правоосвітнього характеру, спрямованих на подолання корупції у військовому середовищі, зокрема в посадових осіб, які за своїм службовим становищем наділені повноваженнями формування визначальних потреб для військовослужбовців (корупція боїться розголосу), для здійснення цивільного контролю за діяльністю, що провадиться в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, налагоджувати співпрацю з інститутами громадянського суспільства (корупція боїться прозорості, відкритості), розробляти та вживати заходів, які є необхідними та обґрунтованими для запобігання та виявлення корупції, при цьому здійснювати регулярну оцінку корупційних ризиків у військових підрозділах (корупція боїться поваги до Закону), створювати у військових підрозділах обстановку нетерпимості для вчинення корупції, у тому числі впроваджувати в службову діяльність посадових осіб дотримання етичних правил доброчесності (корупція боїться невідворотності покарання), забезпечити отримання оперативної інформації для реагування на виклики, виключити факти переслідувань військовослужбовців, державних службовців та працівників Збройних Сил України за повідомлення ними випадків корупції або пов'язаних з корупцією правопорушень, організувати системне консультування із залученням антикорупційних експертів щодо впровадження процесів, що відбуваються на шляху до вдосконалення законодавства з протидії корупції (корупція боїться правової грамотності).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституції України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. К.: Преса України, 1997. 80 с.
2. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20 грудня 1991 р. № 2011- XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 15. Ст. 190.
3. Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист: Закон України від 24 березня 1998 р. № 203/98. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 40. Ст. 249.
4. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 р. № 2232- XII. Відом. Верховної Ради України. 1992. № 27. Ст. 385.
5. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб від 9 квітня 1992 р. № 2262- XI. Відом. Верховної Ради України. 1992. № 29. Ст. 399.
6. Про затвердження Порядку надання статусу в антитерористичній операції або забезпеченні її проведення: постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 413. Офіційний вісник України. 2014. № 73. Ст. 54.
7. Про норми харчування військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань та осіб рядового, начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту та Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації: постанова Кабінету Міністрів України від 29 березня 2002 р. № 426. Офіційний вісник України. 2014. № 14. Ст. 134.
8. Про затвердження Порядку забезпечення санаторно-курортними путівками до санаторно-курортних закладів військовослужбовців, ветеранів війни, ветеранів військової служби, органів внутрішніх справ та деяких інших категорій осіб і членів їх сімей: постанова Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2011 р. № 466. Офіційний вісник України. 2011. № 95. Ст. 444.
9. Про затвердження Порядку забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями: постанова Кабінету Міністрів України від 03 серпня 2006 р. № 1081. Офіційний вісник України. 2011. № 31. Ст. 142.
10. Про затвердження Порядку кредитування будівництва та придбання житла для військовослужбовців Збройних Сил та інших військових формувань: постанова Кабінету Міністрів України від 28 січня 2004 р. № 88. Офіційний вісник України. 2004. № 4. Ст. 234.
11. Про розмір і порядок виплати грошової компенсації військовослужбовцям Збройних Сил, Національної гвардії, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації та Державної спеціальної служби транспорту за піднайом (найом) ними жилих приміщень: постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 450. Офіційний вісник України. 2013. № 50. Ст. 69.
12. Питання грошового забезпечення військовослужбовців, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період: постанова Кабінету Міністрів України від 9 квітня 2014 р. № 111. Офіційний вісник України. 2014. № 34. Ст. 74.
13. Про затвердження Порядку та умов виплати одноразової грошової допомоги у разі звільнення військовослужбовцям, призваним на військову службу за призовом у зв'язку з мобілізацією: постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 460. Офіційний вісник України. 2014. № 77. Ст. 139.
14. Про порядок обчислення вилучення років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, поліцейським та членам їхніх сімей: постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 1992 р. № 393. ІПС “Законодавство” (393-92-п).
15. Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2017 р. № 704. Офіційний вісник України. 2017. № 77. Ст. 5.
16. Про заохочення військовослужбовців — учасників антитерористичної операції: Указ Президента України від 19 травня 2014 р. Офіційний вісник України. 2014. № 42. Ст. 7.

REFERENCES

1. Konstytutsiya Ukrayiny: pryynyata na pyatyy sesiyi Verkhovnoyi Rady Ukrayiny 28 cherv. 1996 r. Constitution of Ukraine: adopted at the fifth session of the Verkhovna Rada of Ukraine on June 28. 1996 K.: Press of Ukraine, 1997. 80 p [in Ukrainian].
2. Pro sotsialnyy i pravovyy zakhyst viyskovosluzhbovtsiv ta chleniv yikh simey: Zakon Ukrayiny vid 20 hrudnya 1991 r. № 2011-KHII. About the Social and Legal Protection of Servicemen and Their Family Members: Bill of Ukraine dated December 20, 1991 No 2011-XII. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1992. No 15. Art. 190 [in Ukrainian].
3. Pro status veteraniv viyskovoyi sluzhby, veteraniv orhaniv vnutrishnikh sprav, veteraniv Natsionalnoyi politysi i deyakykh inshykh osib ta yikh sotsialnyy zakhyst: Zakon Ukrayiny vid 24 bereznya 1998 r. No 203/98. About the Status of Veterans of Military Service, Veterans of the Bodies of Internal Affairs, Veterans of the National Police and Some Other Persons and Their Social Support: Bill of Ukraine dated March 24, 1998. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1998. No 40. Art. 249 [in Ukrainian].
4. Pro viyskovyy obovyazok i viyskovu sluzhbu: Zakon Ukrayiny vid 25 bereznya 1992 r. № 2232-XII. About Military Duty and Military Service: Bill of Ukraine dated March 25, 1992, No 2232-XII. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1992. No 27. Art. 385 [in Ukrainian].

5. Pro pensiyne zabezpechennya osib, zvilnenykh z viyskovoyi sluzhby, ta deyakykh inshykh osib vid 09 kvitnya 1992 r. № 2262-XI. About the Pension Provision of Persons Discharged from Military Service and Some Other Persons dated April 9, 1992 No 2262-XI. Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine. 1992. No 29. Art. 399 [in Ukrainian].

6. Pro zatverdzhennya Poryadku nadannya statusu v antyterrorystychniy operatsiyi abo zabezpechenni yiyi provedennya: postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 20 serpnya 2014 r. № 413. About Approval of the Procedure for Granting the Status of an Antiterrorist Operation or Ensuring Its Implementation: the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 20, 2014 No 413. Official Bulletin of Ukraine. 2014. No 73. Art. 541 [in Ukrainian].

7. Pro normy kharchuvannya viyskovosluzhbovtziv Zbroynykh Syl, inshykh viyskovykh formuvan ta osib ryadovoho, nachalnytskoho skladu orhaniv i pidrozdiliv tsyvilnoho zakhystu ta Derzhavnoyi sluzhby spetsialnoho zvyazku ta zakhystu informatsiyi: postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 29 bereznia 2002 r. № 426. About the Nutrition Standards of the Servicemen of the Armed Forces, Other Military Formations and Persons of Ordinary, Chiefs of Bodies and Subdivisions of Civil Protection and the State Service for Special Communications and Information Protection: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 29, 2002 No. 426. Official Bulletin of Ukraine. 2014. No 14. Art. 134 [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennya Poryadku zabezpechennya sanatorno-kurortnykh putivkamy do sanatorno-kurortnykh zakladiv viyskovosluzhbovtziv, veteraniv viyny, veteraniv viyskovoyi sluzhby, orhaniv vnutrishnikh sprav ta deyakykh inshykh katehoriy osib i chleniv yikh simey. About Approval of the Procedure for Provision of Sanatorium and Resort Vouchers to Sanatorium and Resort Establishments of Military Servicemen, Veterans of War, Veterans of Military Service, Bodies of Internal Affairs and Some Other Categories of Persons and Their Families: the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 27, 2011, No 466. Official Bulletin of Ukraine. 2011. No 95. Art. 444 [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennya Poryadku zabezpechennya viyskovosluzhbovtziv ta chleniv yikh simey zhytlovymy prymishchennyamy: postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 03 serpnia 2006 r. № 1081. About Approval of the Procedure for Provision of Servicemen and Members of Their Families by Residential Premises: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 03, 2006 No 1081. Official Bulletin of Ukraine. 2011. No 31. Art. 142 [in Ukrainian].

10. Pro zatverdzhennya Poryadku kredytuvannya budivnytstva ta prydbannya zhytla dlya viyskovosluzhbovtziv Zbroynykh Syl ta inshykh viyskovykh formuvan: postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 28 sichnia 2004 r. About Approval of the Procedure for Lending for the Construction and Acquisition of Housing for Armed Forces of the Armed Forces and Other Armed Forces: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 28, 2004 No 88. Official Bulletin of Ukraine. 2004. No. 4. Art. 234 [in Ukrainian].

11. Pro rozmir i poryadok vyplaty hroshovoyi kompensatsiyi viyskovosluzhbovtziv Zbroynykh Syl, Natsionalnoyi Hvardiyi, Sluzhby bezpeky, Sluzhby zovnishnoyi rozvidky, Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby, Derzhavnoyi sluzhby spetsialnoho zvyazku ta zakhystu informatsiyi ta Derzhavnoyi spetsialnoyi sluzhby transportu za pidnayom (nayom) nymy zhylykh prymishchen. About the Amount and Procedure for Paying Compensation to Servicemen of the Armed Forces, the National Guard, the Security Service, the Foreign Intelligence Service, the State Border Guard Service, the State Service for Special Communications and Information Protection, and the State Special Transport Service for the Hire of Their Living Quarters: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated June 26, 2013 № 450. Official Bulletin of Ukraine. 2013. No 50. Art. 69 [in Ukrainian].

12. Pytannya hroshovoho zabezpechennya viyskovosluzhbovtziv, yaki prokhodyat viyskovu sluzhbu za pryzovom pid chas mobilizatsiyi, na osoblyvyi period: postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 9 kvitnya 2014 r. № 111. Issues of Monetary Support for Servicemen Passing Military Service for a Prize during Mobilization, for a Special Period: the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 9, 2014, No 111. Official Bulletin of Ukraine. 2014. No 34. Art. 74 [in Ukrainian].

13. Pro zatverdzhennya Poryadku ta umov vyplaty odnorazovoyi hroshovoyi dopomohy u razi zvilnennya viyskovosluzhbovtziv, pryzvanym na viyskovu sluzhbu za pryzovom u zvyazku z mobilizatsiyeyu: postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 17 veresnya 2014 r. № 460. About Approval of the Procedure and Conditions for the Payment of One-Time Cash Assistance in Case of Release of Servicemen Called for Military Service for a Prize in Connection with Mobilization: the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 17, 2014 No 460. Official Bulletin of Ukraine. 2014. No. 77. Art. 139[in Ukrainian].

14. Pro poryadok obchyslennya vysluhy rokiv, pryznachennya ta vyplaty pensiy i hroshovoyi dopomohy osobam ofiterskoho skladu, praporshchikam, michmanam, viys'kovosluzhbovtziv nadstrokovoyi sluzhby ta viyskovoyi sluzhby za kontraktom, osobam nachalnytskoho i ryadovoho skladu orhaniv vnutrishnikh sprav, politseys'kym ta chlenam yikhnikh simey: postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 17 lypnia 1992 r. № 393. About the Procedure for Calculating the Years of Service, Appointment and Payment of Pensions and Cash Assistance to Officers, Ensigns, Midshipmen, Servicemen of the Superstructure and Military Service under the Contract, the Persons of the Chief and Ordinary Members of the Bodies of the Interior, the Police and Members of their Families: the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 17, 1992 No 393. IPS "Legislation" (393-92-p) [in Ukrainian].

15. Pro hroshove zabezpechennya viys'kovosluzhbovtziv, osib ryadovoho i nachalnytskoho skladu ta deyakykh inshykh osib: postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 22 serpnia 2017 r. № 704. About the Monetary Provision of Servicemen, Persons of Ordinary and Commanding Personnel and Some Other Persons: the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 22, 2017, No 704. Official Bulletin of Ukraine. 2017. No 77. Art. 5 [in Ukrainian].

16. Pro zaokhochennya viyskovosluzhbovtziv – uchasnykiv antyterrorystychnoyi operatsiyi: Ukaz Prezydenta Ukrayiny vid 19 travnia 2014 r. Ofitsynny visnyk Ukrayiny. 2014. № 42. St. 7. About the Promotion

of Servicemen – Participants in the Anti-Terrorist Operation: Decree of the President of Ukraine dated May 19, 2014. Official Bulletin of Ukraine. 2014. No 42. Art. 7 [in Ukrainian].

UDC 342.95

T.O. Protsenko,
Doctor of Law, professor, First Deputy Director of the State Research
Institute MIA Ukraine, Kyiv,
ORCID ID 0000-0003-0611-5258,
L.O. Moisei,
Candidate of Law

BASIC MANIFESTATIONS OF CORRUPTION IN THE FIELD OF SOCIAL PROTECTION OF MILITARY MEN AND MEASURES OF PREVENTION AND COUNTERACTION TO THEM

Paper is devoted to the processes that are continuing and filled with manifestations of corruption in the field of social protection of servicemen in the system of the Ministry of Defense of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine. In the context of finding effective counter-corruption measures and preventing its manifestations, the essence of subjective and objective signs of corruption in the above-mentioned sphere is considered.

The prospective directions of an improvement of administrative and legal mechanisms for minimizing the influence of corruption and related negative factors on the processes of providing social protection of servicemen are outlined. At the same time, the measures, which are to be taken to combat corruption, capable of increasing the effectiveness of the regulation of processes aimed at overcoming them, are identified.

It has been determined that such a phenomenon as corruption in the Ministry of Defense of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine, in particular in the sphere of regulation of processes, directly affecting the level of proper ensuring the implementation of guaranteed rights and freedoms of military personnel, destroys defense institutions from the inside, thus depriving them of the ability to adequately respond to external challenges (armed aggression).

It is proved that the proper social protection of servicemen, which includes satisfaction of the material and spiritual needs of servicemen in accordance with the special type of their official activity, status in society, maintenance of social stability in the military environment is a significant factor in the development of the rule of law and civil society and the priority task state institutions at the present stage of development and the formation of statehood.

The study identifies the factors that influence the manifestation of corruption in the military environment, in particular, the human and economic factors covered by the mercenary desire of military officials to be enriched by deliberate violation of moral and legal norms.

It is determined that as of today there is no a program to overcome corruption at the stage of its manifestations in the system of higher military leadership, where there is a legal nihilism, a sense of permissiveness and impunity for the committed acts of corruption, which contributes to corruption in the Ministry of Defense of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine as a whole.

For the first time, the notion of corruption in the field of providing social protection of servicemen is formulated as a complex, multifaceted phenomenon that covers the nature of its occurrence, administrative rules that contain sanctions, the activity of specially created bodies on the prevention and detection of corruption and related offenses.

It is concluded that the sphere of social protection of servicemen in its present form is vulnerable and contributes, in its content, to the formation of risks, mainly related to corruption. Measures to counteract and prevent such negative phenomena are not sufficiently effective, and require changes and additions, and sometimes full reboots.

Measures to counter and prevent corruption in the Ministry of Defense of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine have been identified, including the provision of wide coverage in the mass media of law-enforcement activities aimed at the overcoming corruption in the military environment, in particular officials who are in office in positions of authority formation of the definition of needs for servicemen (corruption is afraid of publicity), for civilian control over the activities carried out by the Ministry of the Defense of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine to establish cooperation with civil society institutions (corruption is afraid of transparency, openness), to develop and take measures that are necessary and justified to prevent and detect corruption, while carrying out a regular assessment of corruption risks in military units (corruption is afraid of respect for the Law), the creation in the military units of a situation of intolerance for the commission of corruption, including the introduction of officials in the official activities ethical rules of integrity (corruption “is afraid of” the inevitability of punishment), provision of an operational information to respond to the challenges, excluding the persecution of servicemen, civil servants and employees of the Armed Forces of Ukraine for reporting cases of corruption or corruption-related offenses, providing systemic counseling with the use of anti-corruption experts on the implementation of processes taking place on the path to improvement of anti-corruption legislation (corruption fear of legal awareness).

Keywords: social protection, corruption, military officials, special norms, national security.

Отримано 07.06.2018